

Посполітак В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватного права
Національного університету «Києво-Могилянська академія» (за сумісництвом),
завідувач кафедри гуманітарного розвитку
ПВНЗ «Міжнародний інститут менеджменту (МІМ-Київ)»
ORCID: 0009-0007-5088-7219

Савченко Є. Ю.,

аспірант кафедри приватного права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
ORCID: 0009-0001-3217-350X

МОМЕНТ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ЗА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИМ ДОГОВОРОМ

Анотація. Авторами розглянуто проблематику визначення моменту переходу права власності на віртуальні активи за цивільно-правовим договором через призму традиції українського приватного права, особливостей природи віртуальних активів як об'єктів цивільних прав та положень чинного законодавства, що є актуальною з огляду на відсутність законодавчо встановлених особливостей правового режиму віртуальних активів та відсутністю ґрунтовних досліджень вітчизняних науковців на запропоновану тематику.

Під час дослідження встановлено, що момент переходу права власності на віртуальні активи пов'язується з моментом їх прив'язки до публічної адреси набувача, в результаті чого віртуальні активи стають доступними для користування та розпорядження за допомогою приватного ключа.

Дослідження дозволило зробити висновок про недоцільність підходу щодо визначення переходу права власності на віртуальні активи, який передує «передачі» віртуального активу, адже набувач в такому разі не матиме змоги реалізувати власні майнові права за окремими різновидами віртуальних активів, матиме істотно обмежений правовий інструментарій захисту власних прав щодо витребування віртуального активу у разі відмови продавця переказувати такий віртуальний актив, а технологія блокчейн не забезпечуватиме реалізацію одного з базових елементів її призначення – усунення елемента довіри.

Аналіз запропонованої проблематики також дозволив визначити випадки, коли технологічні особливості існування віртуальних активів створюють складнощі під час визначення моменту переходу права власності. Це релевантно для випадків втрати набувачем, який забезпечує самостійне зберігання приватних криптографічних ключів, паролем до цифрового гаманця та сід-фрази¹, що автоматично зумовлює втрату можливостей реалізувати правомочності власника щодо цифрового володіння, користування та розпорядження віртуальними активами, не дивлячись на те, що всі юридично значимі дії, спрямовані на набуття права власності (укладення договору, яке відповідає волі сторін, здійснення переказу віртуальних активів та забезпечення отримання зустрічного задоволення), можуть бути належним чином виконані обома сторонами правочину.

Ключові слова: цивільне право, момент набуття права власності, договірне право, цифрові речі, віртуальні активи, криптоактиви.

Pospolitalak V. V., Savchenko Ye. Yu. The moment of acquisition of ownership of cryptocurrency under a civil law contract

Abstract. The authors examine the issue of determining the moment of transfer of ownership of virtual assets under a civil-law contract through the lens of the tradition of Ukrainian private law, the specific nature of virtual assets as objects of civil rights, and the provisions of current legislation. This matter is particularly relevant given the absence of legislatively established special rules governing the legal regime of virtual assets and the lack of comprehensive domestic scholarly research on the subject.

¹ В межах даної статті розглянуті випадки зберігання віртуальних активів лише на цифрових гаманцях.

The study establishes that the moment of transfer of ownership of virtual assets is linked to the moment they are definitively associated with the acquirer's public address, as a result of which the virtual assets become available for use and disposition through the private key.

The analysis further leads to the conclusion that the approach under which the transfer of ownership of virtual assets is deemed to occur prior to the actual "transfer" of the virtual asset is inappropriate. In such a scenario, the acquirer would be unable to exercise his proprietary rights in respect of certain categories of virtual assets; would possess significantly limited legal instruments for the protection of his rights, including the recovery of a virtual asset in the event of the transferor's refusal to perform the transfer; and the blockchain technology would fail to fulfil one of its foundational purposes – eliminating the need for trust.

The examination of the issue also made it possible to identify circumstances in which the technological characteristics of virtual assets complicate the determination of the moment of transfer of ownership. This is particularly relevant where the acquirer, who independently stores his private cryptographic keys, loses the seed phrase, which automatically results in the loss of the ability to exercise the powers of the owner with respect to digital possession, use, and disposition of virtual assets, despite the fact that all legally significant actions aimed at acquiring ownership (concluding a contract that reflects the parties' will, transferring the virtual asset, and ensuring the receipt of counter-performance) may have been duly performed by both parties to the transaction.

Key words: *civil law, the moment of acquisition of the right of ownership, contract law, digital objects, virtual assets, crypto-assets.*

Вступ. Концепція договору стала одним із найвидатніших досягнень світової правової культури. Станом на сьогодні, цивільно-правовий договір є безсумнівно центральним елементом приватного права, оскільки він виступає унікальним правовим засобом, який, завдяки принципу приватної автономії, надає можливість суб'єктам цивільних прав самостійно регулювати власні взаємні правові відносини й безпосередньо впливати на конкретне оформлення своїх обов'язків та прав, крім випадків, коли інше прямо передбачено актами цивільного законодавства або якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами. Більш того, в економічних відносинах договір відіграє роль найраціональнішої правової форми посередництва ринкових відносин: функціонування ринкового механізму можливе лише за умови наявності свободи економічної діяльності та підприємництва, які реалізуються на товарних ринках на договірних засадах [1, с. 17-18; 2; 3, с. 50].

Цивільно-правові договори є однією з найпоширеніших підстав набуття права власності, зокрема і серед учасників приватних відносин. У свою чергу, право власності є центральним інститутом речового права, що регулює переважну більшість майнових відносин у їх статичній [4, с. 120]. У контексті переходу права власності на майно за договором особливого значення набуває питання

моменту набуття права власності, адже саме з ним пов'язується юридичний факт виникнення та припинення абсолютних прав на річ.

З розвитком технологій, у приватно-правовому обороті з'явилися нові безтілесні об'єкти, зокрема, віртуальні активи. Їх популярність в Україні складно переоцінити – наша держава посіла перше місце у рейтингу Глобального індексу прийняття криптовалют у 2025 році, скоригованого з урахуванням чисельності населення, та восьме – у загальному [5], що вказує на суттєву поширеність даних цифрових речей у цивільно-правовому обороті.

Вказаний інтерес разом з особливостями майново-технологічної природи віртуальних активів, зумовлює необхідність та актуальність аналізу можливості застосування до віртуальних активів класичних підходів цивільного права щодо визначення моменту набуття права власності, із використанням як загальнонаукових, так і спеціально-правових методів дослідження.

Актуальність даної статті посилюється наявністю в ЦК України лише загальних положень щодо застосування до віртуальних активів положень про речі, якщо інше не впливає із сутності цифрової речі [6] та відсутністю встановлених особливостей правового режиму віртуальних активів в інших актах цивільного законодавства.

Питанню моменту набуття права власності за договором присвячено немало досліджень

вітчизняних науковців, зокрема, І. В. Спасибо-Фатєєвої, І. А. Спасибо, В. В. Луця, Н. В. Міловської, М. М. Гудими, Н. В. Вороніної, І. П. Лихолат, К. Б. Дудорової, В. В. Дубовика, І. В. Яремової. Водночас у зазначених працях не розглядаються особливості моменту набуття права власності саме на віртуальні активи як новітній об'єкт цивільних прав. Натомість питання правового режиму власності на цифрові речі та віртуальні активи були предметом досліджень Р. А. Майданіка, К. Г. Некіт, С. Б. Булеци, Є. О. Мічуріна, Є. Ю. Савченка та інших. Однак більшість досліджень стосується цифрових речей або віртуальних об'єктів як узагальнених категорій цифрових об'єктів і зосереджена головним чином на з'ясуванні сутності права власності та особливостей права володіння ними.

Як наслідок, правовий контекст дослідження характеризується недостатнім станом як нормативної, так і наукової розробки.

У статті досліджено проблематику визначення моменту переходу права власності на віртуальні активи за цивільно-правовим договором. Автор розглядає зазначену проблематику через призму традиції українського приватного права, особливостей природи віртуальних активів як об'єктів цивільних прав та положень чинного законодавства. Такий підхід забезпечує отримання як теоретично обґрунтованих, так і прикладних результатів дослідження.

Метою статті є з'ясування можливості застосування традиційної концепції моменту набуття права власності за договором до віртуальних активів у контексті вітчизняного приватного права.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до частини першої статті 328 ЦК України право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Класичним прикладом двосторонніх правочинів, що являють собою погоджені дії двох сторін, є цивільно-правові договори, зокрема договори купівлі-продажу, міни, дарування тощо.

Для набуття права власності має бути наявною така тріада: намір, рішення (як формування волі), волевиявлення [7, с. 77]. Це означає, що саме по собі укладення договору

як вираження бажання суб'єкта цивільних прав набутти право власності, є недостатнім: необхідним є також учинення ним фактичних дій, належних для відповідного типу правовідносин і зумовлених характером об'єкта договору.

Однією з особливостей віртуальних активів є цифрове середовище їх існування, яким переважно є блокчейн [8, с. 229; 9, с. 123, 129, 131; 9]. Блокчейн є найбільш розповсюдженим різновидом технології розподіленого реєстру, яка забезпечує функціонування та використання розподілених реєстрів, що являють собою спільне для набору вузлів² інформаційне сховище, призначене для фіксації інформації про транзакції [10, 11, 12, 13]. Найпоширеніші блокчейн-системи ґрунтуються на децентралізації³. Водночас через її складність учасники мережі часто користуються підтримкою спеціалізованих третіх осіб. Залучення посередників є можливим, але не обов'язковим для забезпечення функціонування мережі. Особливе значення серед таких сервісних провайдерів займають постачальники гаманців, що надають технічний функціонал для зберігання клієнтом власних приватних ключів та оператори торговельних платформ, які зберігають приватні ключі або віртуальні активи від імені клієнтів [14, с. 14-16]. Цифрові гаманці використовуються для зберігання публічних і приватних ключів та для взаємодії з блокчейном з метою надання користувачам можливості надсилати й отримувати віртуальні активи та відстежувати свої баланси [15, с. 9]. Однак, оскільки гаманець зазвичай зберігає лише ключ, за допомогою якого здійснюється доступ до віртуальних активів, а не самі віртуальні активи, тобто не їх вартість, порівняння з фізичним гаманцем є певною мірою неточним. Більш доречним видається термін «(цифрова) в'язка ключів» [14, с. 15]. Варто зазначити, що публічні ключі є необхідними для ідентифікації в блокчейні, тоді як приватні ключі (які їхні власники зберігають у таєм-

² Пристрій або процес, що є частиною мережі та містить повну або часткову копію записів усіх транзакцій у розподіленому реєстрі.

³ Крім децентралізованих блокчейнів існують повністю або частково централізовані блокчейни, які не є предметом даного дослідження.

ниці) застосовуються для автентифікації та шифрування [15, с. 8].

Нематеріальність віртуальних активів зумовлює неможливість фактичного володіння ними в розумінні класичної цивільно-правової доктрини. Це зумовлено тим, що віртуальні активи існують у межах технології розподіленого реєстру, що, з технічної точки зору, унеможлиблює: (i) існування, оборот та зберігання віртуальних активів поза межами технології розподіленого реєстру; (ii) прямий доступ особи до віртуальних активів та відповідно можливість безпосереднього панування над ними; (iii) безпосередню передачу віртуальних активів від однієї особи до іншої: передача фактично відбувається шляхом зміни адреси, до якої прив'язаний запис про актив у розподіленому реєстрі [16, с. 63]. Зазначене дає можливість дійти до висновку про те, що доступ до віртуальних активів, які не мають ідентифікованого емітента, і, як наслідок, можливість користуватися та розпоряджатися ними, втрачається внаслідок втрати паролю до цифрового гаманця та сид-фрази⁴, яка слугує джерелом (seed), з якого генеруються приватні ключі, потрібні для доступу до гаманця та підписання транзакцій. Це актуально для випадків, коли особа забезпечує самостійне зберігання приватних ключів з використанням апаратних засобів (наприклад, USB-носія) або програмних гаманців (наприклад, веб-застосунку чи веб-сторінки). У такому разі у постачальника гаманця немає доступу ані до самого гаманця, ані до сид-фрази, а тому він не може змінити чи відновити її для користувача; відповідальність за її збереження повністю покладається на власника гаманця. Крім того, особа може самостійно створити приватний ключ і зберігати його на папері або на комп'ютері в незахищеному вигляді – у такому разі втрата цього ключа спричинить той самий ефект.

Відповідно до положень частини першої статті 334 ЦК України, право власності у набу-

вача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом. При цьому, переданням майна вважається вручення його набувачеві або перевізникові, організації зв'язку тощо для відправлення, пересилання набувачеві майна, відчуженого без зобов'язання доставки. До передання майна прирівнюється вручення коносаменту або іншого товарно-розпорядчого документа на майно (частина друга статті 334 ЦК України).

Враховуючи зазначене, під час укладення цивільно-правового договору купівлі-продажу або міни, окрім волі сторін, важливу роль відіграє питання фактичної «передачі» покупцем віртуальних активів адреси його цифрового гаманця або, залежно від обраної сторонами моделі, сид-фрази⁵ для отримання доступу до цифрового гаманця чи приватного ключа, що надасть змогу продавцю виконати власні зобов'язання щодо переказу або передачі відповідного обсягу віртуальних активів.

Водночас можлива й інша ситуація: володіючи адресою цифрового гаманця обдаровуваного, яка стала йому відома поза межами волевиявлення останнього (наприклад, унаслідок отримання в результаті вчинення інших правочинів), дарувальник може переказати віртуальні активи без будь-якого наміру обдаровуваного отримати дарунок. Згідно з положеннями статті 722 ЦК України, право власності обдаровуваного на дарунок виникає з моменту його прийняття, а якщо дарунком направлено обдаровуваному без його попередньої згоди, він вважається прийнятим, якщо обдаровуваний негайно не заявить про відмову від його прийняття. Разом з тим, у відносинах дарування віртуальних активів відсутній дієвий механізм відмови від прийняття дарунка, оскільки доступ до віртуальних активів та, відповідно, можливість розпорядження ними, у обдаровуваного виникає автоматично за фактом надходження віртуальних активів на адресу гаманця, незалежно від волі та волевиявлення обдаровуваного та без можливості повідомити будь-якого посередника, а цілком можливо й самого дару-

⁴ Сид-фраза – це певним чином згенерована послідовність слів, яка використовується для відновлення доступу до криптовалютного гаманця. Вона генерується при створенні гаманця і слугує своєрідним майстер-ключем, дозволяючи користувачу відновити свої активи у разі втрати доступу до пристрою або паролю [17].

⁵ У разі, якщо адресу цифрового гаманця або сид-фрази не зазначено в договорі або вона стала неактуальною.

вальника (у випадку, коли дарувальник не повідомив обдаровуваного про переказ віртуальних активів), про відмову від прийняття подарунка. В результаті виникає ситуація, коли обдаровуваний не приймав подарунок, проте автоматично отримав всі правомочності власника віртуальних активів, які, до того ж, не були набуті ним недобросовісно, без можливості відмови від них.

Неоднозначним є і визначення моменту виникнення права власності на віртуальні активи за договором купівлі-продажу або міни у випадку втрати покупцем паролю до цифрового гаманця та сід-фрази, за допомогою якої він отримує доступ до власного цифрового гаманця, на момент переказу віртуальних активів продавцем. Обидві сторони можуть укласти відповідний цивільно-правовий договір, здійснити фактичні дії щодо переказу віртуальних активів та забезпечити отримання зустрічного задоволення продавцем за договором (оплата ціни за придбану річ, отримання речі взамін на іншу річ за договором міни), що також є необхідним елементом визначення моменту договірного переходу права власності [18, с. 192]. Проте у разі втрати паролю до цифрового гаманця та сід-фрази покупець, який забезпечує зберігання криптографічних ключів, фактично втрачає можливість реалізації правомочностей власника щодо цифрового володіння, користування та розпорядження віртуальними активами, не дивлячись на те, що всі юридично значимі дії, спрямовані на набуття права власності, були належним чином виконані як самим покупцем, так і продавцем.

Фундаментальним є питання застосування до цивільно-правових договорів, об'єктом яких виступають віртуальні активи, диспозитивних положень частини першої статті 334 ЦК України щодо права сторін самостійно визначати момент правонабуття. Загальне правило, відповідно до якого право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна та отримання зустрічного задоволення (для оплатних договорів) або прийняття речі (для безоплатних договорів) [2; 18, с. 193], є по своїй природі застосовним до приватно-правових догово-

рів, за якими здійснюється відчуження віртуальних активів⁶: після того як валідатори системи блокчейн здійснили успішну перевірку ініційованої транзакції та додали її до масиву транзакцій нового блоку, віртуальні активи прив'язуються до публічної адреси набувача та стають доступними для користування та розпорядження за допомогою приватного ключа [14, с. 12].

ЦК України допускає перехід права власності без передання майна. Так, перехід володіння може не відбуватися, зокрема, при укладанні договору довічного утримання, предметом якого є майно, котрим відчужувач продовжує володіти та користуватися, або у випадку зворотнього лізингу, коли власник відчужує майно, що є предметом лізингу, й одночасно бере його в лізинг, який іноді навіть називають альтернативою заставній операції [7, с. 120-121].

Разом з тим, сторони цивільно-правового договору мають враховувати юридичні та технічні особливості віртуальних активів, які зумовлюють загальноприйнятні або єдиноможливі для такого роду майна способи його передачі, описані вище⁷. Сумнівним є надання законодавцем права обирати момент переходу права власності на віртуальні активи, який передуює «передачі» віртуального активу, адже набувач в такому разі не матиме змоги реалізувати власні майнові права за токенами корисності (надання доступу до товару або послуги), інвестиційними токенами, які відповідають правовій природі та базовим характеристикам цінних паперів (отримання дивідендів або процентів) або стейблкоїнами (отримання активу (грошей, інших товарів), у відношенні до якого здійснюється стабілізація вартості токена або їх ринкову вартість) [19, с. 88-89], а також користуватися та розпоряджатися віртуальними активами⁸. Проблематика посилюється тим фактом, що у випадку ухи-

⁶ Враховуючи, що в такому випадку самі віртуальні активи не передаються аналогічному тому як це відбувається з рухомими речами: змінюється лише запис у блокчейні про те, хто має право розпоряджатися конкретним токеном.

⁷ Для випадків передачі віртуальних активів з використанням блокчейну.

⁸ Зазначене, в тому числі, стосується випадків передачі віртуальних активів поза блокчейном.

лення продавця від переказу віртуальних активів, покупець має істотно обмежений правовий інструментарій захисту власних прав: завдяки особливостям технології блокчейн, віртуальний актив практично неможливо витребувати або обтяжити без волі такої недобросовісної сторони, яка забезпечує зберігання віртуальних активів на власному цифровому гаманці⁹. Ще одним аргументом на користь позиції щодо недоцільності права обирати момент переходу права власності на віртуальні активи, який передує «передачі» віртуального активу, можна назвати мету та сутність самої технології блокчейн, яка була створена, в тому числі, для того, щоб довіряти результатам функціонування системи, не покладаючись на довіру до будь-якого її учасника [19, с. 71-72, 20, с. 8].

Заслугує на увагу підхід, відповідно до якого момент набуття права власності на віртуальний актив визначається з моменту, коли здійснено необхідну та достатню кількість підтверджень від валідаторів, внаслідок чого транзакція з передачі віртуального активу технічно не підлягає відміні (скасуванню) [13], адже він, з одного боку, розширює межі довірливої автономії сторін, а з іншого – враховує технічну специфіку віртуальних активів та об'єктивні особливості їх обігу в цифровому середовищі. Проте такий підхід не вирішує проблематику з реалізацією правомочностей за віртуальними активами, їх користуванням та розпорядженням, описану вище: те, що транзакція не підлягає відміні (скасуванню) не є рівнозначним автоматичному або миттєвому її «зарахуванню» на цифровий гаманець. Крім того, вказаний підхід потенційно створює невизначеності для учасників приватно-правових відносин, наглядових державних органів та органів судової влади в контексті встановлення моменту «достатньої кількості підтверджень від валідаторів».

Висновки. Момент переходу права власності на віртуальні активи пов'язується

з моментом їх прив'язки до публічної адреси набувача, в результаті чого віртуальні активи стають доступними для користування та розпорядження за допомогою приватного ключа. Недоцільним в контексті природи віртуальних активів, середовища їх обороту та правовідносин щодо їх відчуження є підхід щодо визначення переходу права власності на віртуальні активи, який передує «передачі» віртуального активу, адже набувач в такому разі не матиме змоги реалізувати власні майнові права за окремими різновидами віртуальних активів, матиме істотно обмежений правовий інструментарій захисту власних прав щодо витребування віртуального активу у разі відмови продавця переказувати такий віртуальний актив, а технологія блокчейн не забезпечуватиме реалізацію одного з базових елементів її призначення – усунення елемента довіри. Окремо слід зазначити, що технологічні особливості існування віртуальних активів можуть створювати складнощі під час визначення моменту переходу права власності, зокрема, у випадку втрати набувачем паролю до цифрового гаманця та сід-фрази, за допомогою якої він отримує доступ до власного цифрового гаманця, на момент переказу віртуальних активів контрагентом. Обидві сторони можуть укласти відповідний цивільно-правовий договір, здійснити фактичні дії щодо переказу віртуальних активів та забезпечити отримання зустрічного задоволення, проте, у разі втрати паролю до цифрового гаманця та сід-фрази, набувач, який забезпечує зберігання криптографічних ключів, автоматично втрачає можливість реалізації правомочностей власника щодо цифрового володіння, користування та розпорядження віртуальними активами, не дивлячись на те, що всі юридично значимі дії, спрямовані на набуття права власності, були належним чином виконані обома сторонами правочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Договір, як універсальна правова конструкція. Монографія. / А.П. Гетьман, В.І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін., за ред. професорів А.П. Гетьмана та В.І. Борисової. Х., Право. 2012. 432 с.
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 09.11.2025).

⁹ Зазначене, в тому числі, стосується випадків передачі віртуальних активів поза блокчейном.

3. Luts V. V. Phenomenon Of Contract In Civil Law. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2018. Т. 25, № 2. С. 130–141. URL: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2018-25-2-130> (дата звернення: 09.11.2025).
4. Ісаєв А. Право власності на гроші. *Право України*. 2021. № 2021/05. С. 119-134. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2021-05-119> (дата звернення: 15.11.2025).
5. The Chainalysis 2025 Global Adoption Index. *Chainalysis*. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2025-global-crypto-adoption-index/#top-20> (дата звернення: 15.11.2025).
6. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав : Закон України від 10.08.2023 № 3320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320-20#Text> (дата звернення: 15.11.2025).
7. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 3: Право власності та інші речові права / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2023. – 808 с. – (Серія «Коментарі та аналітика»).
8. Самсін Р. І. Причини популяризації криптовалют // *Current challenges of science and education*. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2024. С. 228-231. URL: <https://sciconf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-challengesof-science-and-education-1-3-07-2024-berlin-nimechchina-arhiv/> (дата звернення: 22.11.2025).
9. Jenweeranon, P. (2022). Cryptocurrency, Stablecoins, and Blockchain. In: Chen, HY., Jenweeranon, P., Alam, N. (eds) *Global Perspectives in FinTech*. С. 117–154. Palgrave Macmillan, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-11954-5_7 (дата звернення: 22.11.2025).
10. Academy B. What Is Cryptocurrency and How Does It Work?. <https://www.binance.com>. URL: <https://www.binance.com/en/academy/articles/what-is-a-cryptocurrency> (дата звернення: 22.11.2025).
11. Blog W. Що таке блокчейн і як він працює?. <https://blog.whitebit.com/>. URL: <https://blog.whitebit.com/uk/what-is-blockchain-technology/> (дата звернення: 22.11.2025).
12. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A020> (дата звернення: 22.11.2025).
13. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні : Проект Закону від 17.11.2023 № 10225-д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271> (дата звернення 22.11.2025)
14. Appel, H. (2023). Basic Knowledge regarding Crypto Assets. In: *Quick Guide Crypto Assets*. Springer Gabler, Wiesbaden. С. 1-23. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-658-40462-8_1 (дата звернення: 22.11.2025).
15. European Banking Authority. Report on crypto assets with advice for the European Commission. 2019. 30 с. URL: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/documents/10180/2545547/67493daa-85a8-4429-aa91-e9a5ed880684/EBA%20Report%20on%20crypto%20assets.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
16. Савченко Є.Ю. Природа віртуальних активів: чи можливо застосувати традиційну концепцію володіння?. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 8. С. 62-64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-8/11> (дата звернення: 22.11.2025).
17. Academy T. Seed-фраза або Фраза Відновлення: все, що вам потрібно знати. *Trustee*. URL: <https://trusteeglobal.com/academy/seed-fraza-abo-fraza-vidnovlennya-vse-shho-vam-potribno-znaty/> (дата звернення: 22.11.2025).
18. Гудима М. М. Новий погляд на визначення моменту переходу права власності за договором. *South Ukrainian Law Journal*. 2020. № 4. С. 188–193. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2020.4.32> (дата звернення: 22.11.2025).
19. Gorkhali A., Chowdhury R. Blockchain and the Evolving Financial Market: A Literature Review. *Journal of Industrial Integration and Management*. 2021. С. 1–35. URL: <https://doi.org/10.1142/s242486222150024x> (дата звернення: 23.11.2025).
20. Nakamoto, Satoshi, Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System (August 21, 2008). С. 1-9. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3440802> (дата звернення: 23.11.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025